

Dr. Gürol Cantürk*

Özet

Ceza sorumluluğu, kişinin bir suç işlediğinde tam bir bilinç ve iradeye sahip olması temeline dayanır. 15 yaşını bitirmiş kişi suç işlediğinde herhangi bir akıl hastalığı ya da zeka geriliği yoksa ceza sorumluluğunun tam olduğu kararına varılır. 15-18 yaş arasında suç işleyen kişinin cezasında yaşına göre indirim uygulanır. 18 yaşını bitirmiş kişi tam ceza sorumluluğuna sahiptir. Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olmayan bir çocuk, eyleminin anlam ve sonuçlarının farkında değilse, ceza sorumluluğunun olmadığı kararına varılabilir.

15 yaşının bitiminden sonra akıl hastalığı ya da zayıflığı saptanmaması, ceza sorumluluğunun tam olması için yeterli iken, 11-15 yaş arasında (Yeni Türk Ceza Kanunu'na göre 1 Nisan 2005'ten itibaren 12-15 yaş arasında) suçun anlam ve sonuçlarını kavrayıp kavramadığına göre ceza sorumluluğu konusunda karar verilmektedir. Bu çocuklar farik ve mümeyyizlik (anlama ve kavrama) kapsamında değerlendirilmek zorundadır. Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olan çocuklar doğru ve yanlış ayırt edemezler. Akıl hastalığı ya da zeka geriliği olmayan çocuklar, mental sağlık ve gelişim derecesi, suç tipi ve koşulları ile çocuğun sosyokültürel özellikleri açısından değerlendirilmek zorundadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk suçluluğu, adli psikiyatri, farik ve mümeyyizlik.

Giriş

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma dışında, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır. Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesine göre "Fiili işlediği zamanda on bir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılamaz ve ceza verilemez" (1). Bu duruma göre suç işleyen bir çocuk için 11 yaşın bitiminden 18 yaşına kadar olan dönem sorumluluk taşıdığı ve suça karşı ehliyetinin olup olmadığının araştırılması gereken bir dönemdir.

Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre 11 yaşını bitirmiş ve 16 yaşından gün almamış çocukların, işlemiş oldukları suçların farik ve mümeyyizi olup olmadıklarının tespiti gerekmektedir (2,3). Suç işleyen çocukların ceza ehliyeti, çocuğun yaşı, çocuğun duyma yetisine ve konuşma yetisine, sağır ve dilsiz olması ya da farik ve mümeyyiz olup olmadığına göre değişmektedir. Bir çocuğun "işlediği suçun bilincinde olması, bilerek,

Abstract

Criminal responsibility is based on the fact that a person is fully conscious and has his/her own free will when committing crime. If a person aged over 15 years does not have a mental illness or retardation when committing crime, s/he has criminal responsibility. However, people aged over 15 and below 19 have diminished criminal responsibility, while people aged over 18 have full criminal responsibility. If a child, who does not have a mental disease or mental retardation, is not aware that s/he has committed crime and if the conditions at the time of offence have prevented him/her from understanding the meaning and impacts of his/her acts, s/he is judged not to have criminal responsibility.

While mental health and maturity determines criminal responsibility after the age of 15 years, ability of realization and distinction -ability to understand the meaning and impacts of his/her crime- determines criminal responsibility between the ages of 11 and 15 years (According to The New Turkish Penal Code, from 1 April 2005, 12 and 15 years). Children have to be evaluated for the ability of realization and distinction. Children do not differentiate what is right or wrong when they have a severe mental retardation or a psychiatric syndrome of childhood. Furthermore, for those, who don't have mental retardation or disorder, the type of offence and conditions, mental development and mental health at the time of offence and socio-cultural characteristics must be evaluated, altogether.

Key Words: Juvenile delinquency, forensic psychiatry, ability of realization and distinction.

isteyerek suç işlemesi" anlamına gelen bu kavramın ceza hukukunda olduğu gibi Medeni Kanun'da da açıklaması yapılmıştır. Yaşının küçüklüğü nedeniyle, akli hastalığı ya da arızı sarhoşluk ve buna benzer nedenlerden biriyle makul surette hareket etmek iktidarından mahrum olmayan her şahıs Medeni Kanun'da mümeyyizdir. O halde "mümeyyiz" kelimesinin anlamı, yasalarımıza bütünüyle dikkat edilecek olursa, bir şahsın aklının başında, yaptığı işin bilincinde olmasıdır (4).

1 Nisan 2005'te yürürlüğe girecek Yeni Türk Ceza Kanunu'nda çocukların cezai sorumluluğu ile ilgili en önemli değişiklik sorumluluk yaşının alt sınırının 12 yaşın bitiminden itibaren başlamasıdır.

*Yrd. Doç.; Ankara Ü. Tıp Fak. Adli Tıp AD, Ankara

MADDE 31- (1) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması ya da davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında, suç ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz (5).

Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesine göre; 11 yaşını bitirmemiş bir çocuk herhangi bir suç işlediği takdirde, hakkında herhangi bir ceza tayin edilemez. 12-15 yaşları bir çocuğun suçunun farik ve mümeyyizi addedilebilmesi için suçunu ve suçunun mahiyet ve sonuçlarını tefrik ve temyiz etmesine mani olacak derecede ve nitelikte herhangi bir zeka geriliği ya da çocukluk devresi psikiyatrik sendrom belirtisi göstermemesi gerekir. Burada suçun türü ve işleniş şartları ile çocuğun göstermekte olduğu zeka gelişmesi ve ruhsal sağlık derecesi ile etkisi altında bulunduğu sosyokültürel ortam tüm olarak değerlendirilir. Sağır ve dilsizler için ise bu yaş aralığı TCK 57. maddesine göre, 15 yaş- 24 yaş arasındadır (6-10). Yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 54. Maddesinde "Fiili işlediği zaman on bir yaşını bitirmiş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar, farik ve mümeyyiz olmadıkları surette haklarında hiçbir ceza tertip olunamaz" denilirken, 1 Nisan 2005'te yürürlüğe girecek Yeni Türk Ceza Kanunu'nda, "işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamama ya da davranışlarını yönlendirme yeteneği"nden söz edilmektedir (1, 5). Yeni Kanun'da "farik ve mümeyyizlik" kavramından sözedilmemektedir.

Farik ve mümeyyizlik kavramı büyüklerdeki ceza ehliyeti kavramına benzer. Ancak büyüklerde ceza ehliyetinin olması ve

olmaması, bunun arasında bir de azaltılmış olması biçiminde beliren bir ara derece olmasına karşın, çocuklarda farik ve mümeyyiz olma durumunda herhangi bir ara derecenin olmaması çok defa karar verecek hekimi güç durumda bırakır. Bir anlamda çocukluk çağındaki "cezai ehliyet" kavramı olarak algılanabilecek "fark ve temyiz edebilme yeteneği" cezai ehliyet tayininde getirilmiş olan "azaltılmış cezai ehliyeti"ni kapsamamaktadır (3,8). Çocuklara yaşa göre indirilmiş ceza uygulanmaktadır.

15 yaşını bitirmiş ve 16 yaşından gün almış bir kişinin, herhangi bir suç işlediği sırada, bir akıl hastalığı ya da zeka geriliği belirtisi göstermediği takdirde, sanığı bulunduğu suçta karşı tam ceza ehliyetine sahip olduğu kabul edilmektedir. 15 yaşını bitirmiş 18 yaşını bitirmemiş kişilere yaşına göre indirimli ceza uygulanır. Ceza ehliyeti, bir kişinin belli bir tarihte işlemiş bulunduğu belli bir suçta karşı belirlenir. Bir kişinin işlediği herhangi bir suçtan dolayı suçu işlediği sırada, bu davranışı kendi iradesiyle "şuur ve hareket ile irade serbestisini" tam olarak koruyarak meydana getirip getirmediğinin saptanmasıdır. Bir anlamda kanun koyucu, davranış sorumluluğunu kişinin akli dengesine göre tanımlamakta ve bunu cezai sorumluluk "ehliyet" kavramıyla açıklamaktadır. Bir kişinin daha önce işlemiş bulunduğu benzer ya da değişik bir suçta karşı ceza ehliyetinin tayin edilmiş olması, bugünkü suçuna karşı ceza ehliyetini tayinde göz önüne alınır ise de bağlayıcı bir nitelik taşımaz (3-10).

Türk Ceza Hukuku'nda Çocuk ve Ceza Sorumluluğu İle İlgili Düzenlemeler

Türk Ceza Hukuku'nda çocuklarla ilgili düzenlemeler Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da yer almaktadır. Yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 53, 54, 55, 57 ve 58. maddeleri, 1 Nisan 2005'te yürürlüğe girecek Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ise 31 ve 33. maddeleri çocukların cezai sorumluluğunu düzenleyen maddelerdir. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'a göre, suç tarihinde 11 yaşını bitirmemiş olanların ceza sorumluluğu yoktur. Ancak koşulların oluşması durumunda tedbir sorumluluğu vardır. 11 yaşını bitirmiş, 15 yaşını bitirmemiş çocukların ceza sorumluluğu, Çocuk Mahkemeleri

Kanunu'nun 20. maddesine göre yapılan incelemede, işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yeteneğine sahip olup olmama durumuna göre değişecektir. Üzerine atılı suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yeteneğine sahip olmaması durumunda; küçük hakkında ÇMK'nın 10. maddesinde belirtilen tedbirlerden birisi uygulanacaktır (ÇMK m.12).

Bir çocukta zeka geriliği ya da çocukluk devresi herhangi bir psikiyatrik sendrom belirtisi yoksa, yani çocuğun akli başında ise o çocuk mümeyizdir. Farik olmada ise birbirine çok yakın ve aynı doğrultuda olmuş olaylar, davranışlar, duyuşlar, duygular, heyecanlar, değer ölçüleri arasındaki ince ayrımı yapabilme ve bunlar arasında içinde bulunduğu koşullar altında doğru olanını, suç mahiyetinde olmayanını, toplumca makbul olanını ayırd edebilme, seçebilme ve uygulayabilme yeteneği söz konusudur. Bu konunun tayini için, ruhsal ve cinsel gelişimi, sosyal çevresi, suç işleniş sırasında içinde bulunduğu ve karşılaştığı koşullarında, doğup büyüdüğü çevre ile o çevreden almış olduğu duygusal yükler ve değer ölçüleri, yaşı gibi çok yönlü ve tayini ancak bir hekim tarafından yapılabilen birçok etmenin değerlendirilmesi gerekmektedir. Burada;

- Suçun cinsi ve işleniş koşulları,
- Çocuğun göstermekte olduğu zeka gelişmesi ve ruhsal sağlık derecesi,
- Etkisi altında bulunduğu sosyokültürel ortam tüm olarak değerlendirilir (4).

Farik ve Mümeyizlik Muayenelerinde ve Rapor Yazılmasında Karşılaşılan Sorunlar

Bu konudaki sorunlar; hekim kaynaklı ya da adli, idari kaynaklı olabilmektedir. Hekim kaynaklı sorunlar, gerekçesiz, tek cümle ile "farik ve mümeyizdir ya da değildir" biçiminde rapor düzenlenmesi, yetersiz belge (tüm ifadeleri içeren dava dosyası, konsültasyon ve diğer eksikler) ile gerekli zaman ayırmadan rapor düzenlenmesi olarak özetlenebilir. Adli, idari kaynaklı sorunlar ise dosyada eksiklikler (Sosyal inceleme raporu, ifadeler, sabıka kaydı, yaş ile ilgili evrak vd.), uzman hekimden rapor talep edilmemesi, adli prosedür nedeniyle olguların olay tarihinden uzun zaman geçtikten sonra muayeneye gönderilmesi ve suç türünün belirtilmemesi olarak düşünülebilir.

Sık karşılaşılan sorunlardan biri de yaş

tayinidir. Adli tıpta yaş tayini hukuksal sorunlar çerçevesinde değerlendirilir. Şahsın cezai sorumluluğunun belirlenmesinin gerektiği durumlarda, kişinin gerçek yaşının saptanması istenebilir. Pratikte pek olanak olmasa da, yaş tayini istenen kişinin de görülerek, vücut gelişimini etkileyen herhangi bir fizyolojik ya da patolojik bir etmenin varlığının araştırılması önemlidir. Ayrıca yaş tayini yapılırken tıbbi belgelerin yanı sıra, kişinin ve ailesinin nüfus kayıtları ve tüm adli tahkikat dosyasının incelenmesi gerekmektedir (3, 4, 21).

Türkiye'de Farik ve Mümeyizlik Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Bu konuda yapılan çalışmalarda özellikle 14 yaşın en çok suç işlenen yaş grubu olduğu bildirilmektedir. Suç işlediği bildirilen erkek çocukların oranı yapılmış çalışmalarda %88.4-%99.2'lik oranlar arasında bildirilmiştir. En çok rastlanan suç türünün hırsızlık olduğu saptanmıştır. Elazığ'da %44.74, Antalya'da %66.5, Ankara'da %38, İzmir'de %65.5, Sivas'ta %42.4, Adana'da %64.1, Diyarbakır'da %52.4, Samsun'da %40.3, Kocaeli'de %68, Elazığ'da %40, Bursa'da %67.7, İstanbul'da %70.6, Ankara'da %28.4 oranı saptanmıştır. Çocukların işledikleri iddia edilen suçların farik ve mümeyizli oldukları olguların oranı Elazığ'da yapılan çalışmada %97.6, Antalya'da %98.8, İzmir'de %99.8, Sivas'ta %97, Samsun'da %100, Kocaeli'de %94.7, Elazığ'daki diğer çalışmada %94, Bursa'da %99.2, Ankara'da %50 olarak bulunmuştur (11-26).

Yapılan çalışmalar gerek batı ülkelerinde, gerekse ülkemizde, hırsızlık gibi mala yönelik suçların daha fazla görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu durum, ergenlik döneminin, süresi, yoğunluğu ve töresel yapıları kültüre tabi olan, çeşitli kişilik boyutlarında farklılaşmış gelişimlerle karakterize, duygu, düşünce ve davranış alanlarında, tutumlarda ve değerlerde keskin dönüşümlerin ve çelişmelerin yer aldığı, kişiler arası ve grup içi ilişki kalıplarının bozulup yapılaştığı, yaşantılar alanında yoğunlaşmaların ve dağılmaların birbirini izlediği kritik bir dönem olmasıyla ilgili görülmektedir. Hırsızlık suçunun şehirleşme ile arttığı, sosyoekonomik nedenlerle göç olan illerde belirgin farklar olduğu ileri sürülmektedir. Kendini kanıtlama, özlem duyduğu yaşama sahip olan yaşlılarını kıskanma, içinde bulunduğu ergenlik

döneminin psikolojik etkisiyle otoriteye karşı çıkma ve suça yönelmenin bu çocuklarda daha sık görüldüğü bildirilmektedir (27-30)

Sonuç

Çocuklarda, özellikle ergenlik dönemine giriş ile birlikte psikoseksüel olgunlaşma dönemi de başladığından, çocuğun toplum tarafından suç olarak kabul edilen bir takım seksüel eylemlerde bulunması beklenebilir. Çoğunlukla bilinçdışı dürtüler bazen de özenti sonucu yapılan bu girişimler genel anlamda cinsel suç niteliğindedir (4). Bu nedenle çocuklar tarafından işlenen cinsel suçlarda, çocuğun sanığı bulunduğu suçun farik ve mümeyyizi olup olmadığının belirlenmesinde çok dikkatli olunmalıdır.

Herhangi bir psikopatoloji saptanmayan olgulardaki "farik ve mümeyyiz" olmadıkları yönünde verilen kararlar; değerlendirme yapılırken adli tahkikat dosyalarında ve çocuğun muayenesinde, suçun nevi ve işleniş biçimi, suç öncesi-esnası-sonrası tutum ve davranışı ile kendisini savunma mantığı ve tanık ifadeleri göz önüne alınarak, kognitif işlevlerinin yeterince gelişmediği, işlediği suçun anlam ve sonuçlarının farkında olmadıkları durumlardır.

Dr. Gürol Cantürk

İletişim için: gurolcanturk@yahoo.com

Kaynaklar

- 1- Yalçın A. Sözlüklü TCK, CMUK, TMK, OHK, DGMK, ÇMK, MSMUK, ÇİK, BK, KMNKK, ATKK, CMİK, PVSİ, PVST. Der Yayınevi, İstanbul 1995: 35-36
- 2- Polat O. Adli Tıp. Der Yayınları, İstanbul 2000: 352
- 3- Oral G. Adli Psikiyatri. İçinde: Sosyal Z, Çakalır C. (Eds): Adli Tıp Cilt III, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınlarından, Rektörlük No: 4165, Fakülte No:224, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul; 1999: 1377-1571.
- 4- Dinçmen K. Adli Psikiyatri. Birlik Yayınları, İstanbul; 1984: 16-27, 87-92.
- 5- Türk Ceza Kanunu. <http://www.hukuki.net/kanun/5237.15.text.asp> (Erişim tarihi: 30.11.2004)
- 6- Adam E, Tükel R, Yazıcı O. Psikiyatri. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Basımevi, İstanbul; 1995: 48-46, 168.
- 7- Akgün N. Adli Psikiyatri. Ankara; 1987: 195-235.
- 8- Gök Ş, Songar A, Özen C, Bayraktar K, Dinçmen K. 11 Yaşını Bitirmiş 15 Yaşını Doldurmamış Olanlarda Farik ve Mümeyyizlik Kavramı. II. Ulusal Adli Tıp Günleri, Panel ve Serbest Bildirileri Kitabı, İstanbul; 1986: 13-40.
- 9- Polat O. Uygulamada Adli Tıp İle İlgili Sorunlar ve Çözümleri. Adli Tıp Kurumu Yayınları, İstanbul; 2001: 14-17.
- 10- Şuer T. Adli Psikiyatri. İçinde: İlkay E. (Eds): Cerrahpaşa Psikiyatri İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınlarından, İÜ Yayın No: 4326, Fakülte No:240, İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul; 2002: 787-91
- 11- Dülger HE, Hancı İH, Ertürk S, Coşkun H. 1998-1991 Yılları Arasında Suç İşledikleri İddiasıyla Elazığ'da

Farik-i Mümeyyizlik Muayenesi için Gönderilen Çocukların Demografik Özellikleri. Adli Tıp Dergisi, 1992; 8 : 131-136

- 12- Karagöz YM, Atılğan M, Antalya'da 1987-1993 Yıllarında Farik_i Mümeyyizlik Muayenesi Yapılan 1408 Olgunun Retrospektif Değerlendirilmesi. 1. Ulusal Adli Tıp Kongresi, İstanbul 1994.
- 13- Tunalı İ., Kendi Ö., Bilge Y., Bengidal S., Demirel B., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na 1989-1993 Tarihleri Arasında Mahkemelerce Fark ve Temyiz Muayenesinin Yapılması için Gönderilen 50 Olguda Çocuk Suçluluğunun Değerlendirilmesi 1.Ulusal Adli Tıp Kongresi, Poster Sunuları Kitabı, 363-367, İstanbul 1994
- 14- Yavuz C, Hancı İH, Çakmak A, Arısoy Y, Ege B., 1991-1993 Yılları Arasında İzmir'de Çocuk Suçluluğu. 1. Adli Bilimler Kongresi, Kongre Kitabı 151-154. Adana 1994
- 15- Akyüz G, Beyaztaş FY, Kuğu N, Analan E, Doğan O. Suç İşledikleri İddiasıyla Muayeneye Gönderilen Çocuk ve Ergenlerde Sosyodemografik ve Klinik Özelliklerin Değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni 2000 Cilt 5. Sayı 2 :70-75
- 16- Savran B, Çekin N, Özdemir MH, Şen F. Adana'da 1994 Yılında Farik_i Mümeyyizlik Muayeneleri Yapılan Olguların Değerlendirilmesi. 8. Ulusal Adli Tıp Günleri, Poster Sunuları Kitabı, 289-293, Antalya 1995.
- 17- Tıraşçı Y, Gören S. 1985-1994 Yılları Arasında Diyarbakır'da Yargıya İntikal Eden Çocukların İşledikleri Suçların Sıklığı ve Demografik Özellikleri.8.Ulusal Adli Tıp Günleri Poster Sunuları Kitabı 295-298 Antalya 1995
- 18- Turla A, Böke Ö, Başar Y, Uslu K. Samsun'da Farik ve Mümeyyizlik Muayenelerinin Sosyodemografik Özellikleri. Adli Tıp Dergisi 2002; 16/1
- 19- Tuğ A, Balseven A, Özdemir Ç, Hancı İH. 1996-1999 Çocuk Suçluluğu Profili. 9. Ulusal Adli Tıp Günleri Paneller ve Poster Sunuları Kitabı. 80-83 Antalya 2001
- 20- Gündoğmuş ÜN, Çolak B, Boz H, Biçer Ü. 1996-2001 Yıllarında Kocaeli'nde Yapılan Farik-i Mümeyyizlik Muayenelerinin Değerlendirilmesi. Adli Tıp Dergisi 2003;17(2):1-7
- 21- Dirol F, Cantürk G, Küçükler H. 1997-1999 Yıllarında Elazığ İli Adli Tıp Şube Müdürlüğünde Farik ve Mümeyyizlik Muayenesi Yapılan Olguların Değerlendirilmesi. Klinik Adli Tıp Dergisi, 2002;(2)2: 43-460
- 22- Çoltu A, Hancı İH, Ege B, Demircan S. 1988-1992 Yılları Arasında Bursa'da Farik-i Mümeyyizlik Muayenesine Gönderilen Çocukların Demografik Özellikleri. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Poster Sunuları Kitabı 51-58 Antalya 1993
- 23- Hancı İH, Ege B. İzmir'de Suç İşleyen Çocukların Sosyolojik Özellikleri. Adli Tıp Dergisi 1993;9 3-9
- 24- Hancı İH, Aktaş EÖ, Keleş H, Yavuz İC, Ertürk S, Demircin S. İzmir Çocuk Mahkemesinde Davaları Sonuçlanan Çocukların Demografik Özellikleri: 1991-1993. Adli Tıp Dergisi,1994;29-35
- 25- Hapçioğlu B, Aysan MK, Güray Ö. Çocuk Suçları ve Çevre. Adli Tıp Dergisi 1995; 11:47-54
- 26- Yağmur F, Renklidağ T, Cantürk G. Ankara Üniversitesinde 1992-2002 Yılları Arasında Yapılan Farik ve Mümeyyizlik Olgularının Değerlendirilmesi. Adli Psikiyatri Dergisi, Ocak 2004, 1(1):15-20
- 27- Yavuzer H. Çocuk ve Suç. Remzi Kitabevi, İstanbul 1998:57
- 28- Onur B. Ergenlik Psikolojisi. Haccettepe Taş Kitapçılık, Ankara 1987:211-2
- 29- Tuğ A, Balseven A, Özdemir Ç, Hancı İH. İlgöçler ve çocuk suçluluğu. Yıllık Adli Tıp Toplantıları-2002 Kitabı Poster Bildiriler, İstanbul 2002:443-46
- 30- Aydın C, Kabaklıoğlu M. Çocuk Hükümlülerde Suç Tipi ile Sosyodemografik Özelliklerin İlişkisi. E.Ü.T.F. Dergisi 1987; 26(2): 625-34.